„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 72. У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 16. (28.) МАЈА 1879. ГОДИНА XIV.

„БОРБА ЗА ПРАВО“.

I.

Под овим насловом изишла је на немачком језику брошира, коју је написао јерођакон Емилијан Радић, професор богословије у Карловци. У тој се брошири са објективно научног гледишта расправља питање о српској православној цркви у Босни и Херцеговини. Како је то питање савремено, те ће по свој прилици и пред српски црквено-народни сабор, који ће се овога лета у Карловци састати, на дневни ред доћи — то мислимо, да ћемо послужити нашем читалачком свету, ако му на овом месту у главним потезима саобштимо садржај те брошире. Политична страна тога питања, колико је замашна по наш народ, толико је опет зависна од многих чињеница и од читавог развитка догађаја на истоку, те с тога и разговор у том погледу спада на други лист. После овога, да пређемо на сам садржај речене брошире, у којој је изражено и становиште наше хијерархије.

У брошири се пре свега излаже правно-хисторијски преглед. Ту се вели, да су политични преврати у Босни и Херцеговини ванредно и трајно утицали и на верозаконско-црквене одношаје тих покрајина. С почетка је у тим земљама искључиво православље владало. То је стање трајало све дотле, док су обе земље те мање више биле у сфери српске политичне моћи. У средини XI. века пошло је суседним Хрватими, да у неким босанским крајевима корена ухвате. Тиме је српска држава добила не само политичног, него и црквеног супарника, јер је с Хрватима уједно и римска пропаганда у земљу улегла. Њезин је задатак био, да унесе у српско православно становништво дух римско-хрватског католичанства. Згоде и времена за тај посао било је довољане, јер је почетком XII. века Босна делимице под угарско господство потпала, које је све до турске навале трајало. Мађари су дакле помагали Хрвате у тежњи за католичењем. Рим је потстицао, што се хисторично доказати може. Јер се баш у то време највећа брига у Риму водила за распростирање католичанства на балканском полуотоку. Папе су налагали мађарским краљевима, да шизматичне Србе мачем и огњем приволу на праву вероисповест. Крај свега тога веома се слабо у покатоличавању успевало.

Успешније је радила богумилска секта у Босни и Херцеговини, која се из Бугарске ширила, ал је у ове крајеве дошла преко Далмације, Бан Кулин (1189—1204.) прешао је сам у Богумиле. Уз њега присташе хиљадама великаша босанских. Неки основано мисле, да је Кулин тиме смерао да створи самосталну босанску цркву и тако осигура и државну самосталност Босне и према православној Србији и према католичкој Хрватској и Угарској. Босански владари дошли су тиме у сукоб с римском пропагандом, али су се сили њезиној лукаво знали извући.

Тако је Богумилство цветало све до Турака. Кад су ови пак дошли, онда је и те секте до корена нестало. Како су само великаши прешли у ту секту, а маса народа остала недирнута, то су ти великаши при доласку турском ради обезбеђења својих добара листом прешли у мухамеданску веру. По томе се може рећи, да су данашњи босански Мухамедовци потомци старих Богумила.

Хисторичан развитак православне цркве у Босни у тесној је свези са повесницом целокупне српске цркве. Босанска црква стоји у одношају као кћи према српској матери цркви, која ју је заснована, распрострла и руководила.

С почетка је била само једина рашка епископија, којој су све српске цркве, па дакле и босанска, потпадале. То је стање трајало све до доба св. Саве, дакле до прве половине XIII. века, коме је пошло за руком да уз приволу васионске патријаршије оснује српско народну хијерархију. Као што је познато св. Сава посвећен је у Никеји од васионског патријарха за архијепископа српског. Како савременици извештавају није то био лак посао за св. Саву. Било је тада не само у црквеном, него и у државном интересу, да се у тада самосталној држави српској оснује и српска самостална црква, која неће од византијског уплива зависити. Немањин сој подвргао је понос свој народном и државном интересу, и св. Сава је подузео пут, да код гордог византијског двора изради и добије самосталност цркве своје.

С почетка је за св. Саву мучан посао био у Никеји. „Царево је лице помрчало — вели неки животописац — кад је чуо за велике захтеве. Исто се тако и патријарх гњевио, јер хтедоше, да свештенство и црквена управа српска, коју су до послушности довели, и даље њима покорна остане“. Најзад су ипак уступили црквену самосталност. У дипломи, коју је св. Сава тад од васионске патријаршије добио, вели се, да је св. Сава посвећен за архијепископа у независним земљама српским и да му се даје право, да епископе — бира итд.

Као самостална црква, која своју главу има, могла је српска партикуларна црква на том основу све оно предузети, што се у црквеноправној свести о самосталности оснива. По што је Сава у Солуну за своју цркву нужне законике дао преписати, врати се он у Србију, да помоћу тих законика, које је на црквено-славенски дао превести, отпочне организовање цркве српске. Пре свега је подигао осам епископија.

Од тих новооснованих епископија нема ни једне за Босну, а само је захумска за Херцеговину. По томе дакле босанске епископије морају из доцнијег времена бити. Почетком друге половине XV. века први пут се спомиње босански епископ и то митрополит милошевски. Епископије те у црвеноправном смислу неће бити да је било, него се митрополит речени по свој прилици ограничавао једино на манастир Милешево, где су почивале и кости српског нар. светитеља Саве, те по чему је то место у очима васколиког народа српског важило као свето место, где су се и босански краљеви обично крунисали. Кад је Милешево у средини XV. века припало Херцеговини, онда су се херцеговачки владари називали „чувари гроба св. Саве“. Кад је Херцеговина под Турчина пала (око 1483. год.), и кад су Турци кости св. Саве из манастира у Београд пренели и на Врачару спалили, онда је и у Милешеву остао само архрмандрит, а митрополит се преместио у јужну Херцеговину, где је петровску епископију основао, под коју је у осталом и манастир Милешево потпадао.

Да ли је почетком XVI. века па до почетка XVII. века било босанске епископије у Зворнику, то се за сигурно не зна. Могуће је да се под тим зворничким владикама, који се у српским изворима спомињу, имају подразумевати они дабарски епископи, који су делали на разним местима босанским, па тако и у Зворнику.

Међутим то се доста основано тврдити може, да је православна црква у Босни била под српском епископијом, која је своје седиште у Дабру имала.

Епископија дабарска лежала је не далеко од ибарске Студенице баш на граници босанској. Дабар је по томе био излазна и прикупљајућа тачка православног црквеног живота за Босну. Отуд се доцније босански епископи називаху дабарско-босански.

Св. Сава није на босанском земљишту основао епископију с тога, што је тада српска држава саразмерно тек мали део од Босне под својом власти имала и што би оснивањем таке једне епархије у Босни изазвао и обратио пажњу и Богумила и римске пропаганде на смерове српске цркве. Св. Сава волео је ону опортуну политику, коју су Немање водили онда, кад су српску круну тј. признање државне независности српске у Риму код папе тражили и добили, кад су архијепископску митру т. ј. црквену самосталност код грчког патријарха тражили и добили, таку политику волео је св. Сава да примени и у погледу Босне, јер се тако што већем успеху надао.

Из тих опортуних обзира основао је дакле Сава пограничну епископију, која је имала да руководи православну цркву у Босни. Права је на оснивање епископије у Босни свакако имао, јер у близини не беше никоје самосталне православне цркве, која би српској за Босну то право оспорити могла. По томе је управо нужно и у дужности српске цркве било, да ова распростирање и руковођење православља у Босни преузме.

Српска је црква на тај начин постала матером босанске цркве правом црквеним и природним.

(Наставиће се).

Како је извршена „репатријација“ босанско-херцеговачких бегунаца.*)

(Од дубровачког дописника „Манчестарског Стражара“ — Manchester Guardian).

II.

У помоћ босанским страдалцима.

Книн, 14. (26.) јануара 1879. год.

Већ у самој Стрмници, маленом алпијском селу на тројној граници Далмације, Хрватске и Славоније, одакле је експедиција, опремљена енглеским господицама имала поћи, нашао сам беду и невољу сасвим равну оној с којом се упознадох у самим планинама босанским. Овде изгледа да, кад је остатак бегунаца из овог и околних округа „повраћен“, многи од болестника, који се немогоше даље терати, добише дозволу да остану где су; а њихов број сад је нарасао и придоласком оних који, немогавши наћи средстава ни да привремена крова себи на снегу подигну, поново потражише склоништа у шталама и вајатима овог несретног села далматинског. Односно болестних и изнемоглих што овде остадоше, аустријске власти као да сматрају да све што су за њи дужне учинити јесте: наћи им какво склоњено место где би могли дочекати крај свој својој несрећи. Накакву помоћ — ама баш ни најмању — ни у храни ни у новцу неуделише њима надлежне власти за ово два месеца од како репатријација на овој страни поче; а када други бегунци добише по два и по шилинга с главе на главу. У оним чемерним кољугама где ови тешки мученици беху сабрани, могао си видети полу-премрле богаље и од глади умирућу децу, чија су лица била болешћу наказана; и премда је, на жалост, моје познанство са оваким страхотама давнашње, ја се ипак несећам да сам икада видео ужаснију слику живога костура од оне коју ми представи један човек што измиле из свог несретног легла да упроси помоћ од мене. —

Иза једне старе и посрнуле воденице, где ја преко ноћ остадох, била је нека дашчара у коју ја сутрадан уђем и нађем једну гомилу ових јадника сабијену око неколико парчади полу-угашене жеравице. Ту беше и једна девојка од својих 16 година која је доиста наличила на саму сирт, а осим ње и неке жене и мала деца лежећа на земљи близу нечега што се мени учини као маса крпа. „Мртва је,“ рече ми једна од жена, „умрла је рано јутрос и сад је сасвим ладна“. Ја се примакнем ближе и нађем: да оно што је мени изгледало као завежљај од крпа, беше мртво тело једне лепоте девојке од 15 година. „Умрла је од глади“ рече иста жена. Ту сад спор настане око укопа, јер небеше ни једног мушког сродника да девојку сарани, а мештани су тражили да им се плати. Но овај спор буде брзо расправљен — само ја чух неко рече: „боље ће бити да се пречека до сутра па да се и она друга девојка укопа“. Газда од воденице увераваше ме да, од како су бегунци дошли, најмање их је **600** помрло. То је био шести гроб у његовој дашчари. —

Полазак нашег каравана беше спречен са два узрока; прво, што је дувала страховита кошава, а друго, што је снага овог ветра у просецима Динарских Алпа тако велика, да брише све пред собом, и госе коња, који су имали понети храну у планине, нехтедоше никако поћи. И на самим далматинским чистинама овај ветар дува тако силно, да је било случајева, кад је и сама дележанска кола извртао, али низ ове планинске провалије он силази као горска бујица. Ја сам хтео ићи пред караваном, но тек што сам дошао до првог гребена а сретну ме неколико босанских сељака, који ми рекоше: да она густа магла, што се напред види, долази од грдне вејавице, што је и њима на пут стала; а они су понели били нешто хране за своје скапавајуће фамиљије и, наравно, желили су што пре стићи на место. Кад је пут постао непролазан и за саме урођенике пешаке ту никакве наде није могло бити за наш караван и с тога се полазак мораде одложити.

Сутрадан пак време је било благо, а небо ведро и наш караван састављен из 20 натоварених коња са врећама од 1000 фуната самлевеног кукуруза и 1800 мали босанских лебова — крене се на пут. Пут је водио преко неких снежних висоравања једног огранка Динарских Алпа, а два дана хода до долине Унца, где се чинило да је невоља највећа. Снег је био тако дубок, да се коњи врло смотрено морали водити по уској стази, коју су Бошњаци претходно прокрчили, и један једити оклизак у страну довољан је био да оптерећену животињу до трбуха у снег затрпа, одакле се само с грдном муком могла извлачити. После пет сахата непрекидне борбе по брдима од снега, која као да је северни ветар углачао, а тако исто и по што прођосмо један ледени висоравањ на коме се снежни кристали у сунцу огледали као да су милијарди дијаманата, ми стигосмо у место Пећи — негда прилично цветуће село ове околине. Сада пак, тешко је разпознати да има ту села; управо ја у мало што не уђох у прву колибу по некој новој моди, а то кроз кров, заједно с коњем. Станови су били просте колибе, негде наслоњене на зидове бивших кућа, а негде издубљене из стране самог брда — тако, да се једва и могле наћи у снегу. Свет је био у очајању. У Пећима свега сада постоји 21 кућа, а било је у њему десет случајева смрти од глади од повратка бегунаца. „Зар није вама аустријска влада новаца раздала?“ питах ја њих. Одговор је овде, као и свугде, био један исти. Од како су се пре два месеца вратили били, дато је, најсретнијима од њих, по два и по шилинга (15 гроша); многи су добили мање, а неки нису добили ништа. Осим тога они скоро неимађаху никакве алате с којима би могли оправити своје погореле куће, и управо једино, што у довољној количини имађаху, беху дрва због блискости шуме. У осталом село Пећи је у релативно сретном положају, јер није далеко од далматинске границе, и неколицина најснажнијих могу нешто и зарадити продавајући дрва у Книну и околини. Али тешко слабима и оскуднима! Они ће у току ове дуге алпијске зиме просто поскапати, па баш и да дочекају пролеће, шта могу чинити ти јадници овако без алата и без семена с чим би земљу поорати и засејати имали? При том жалост је било видети овде и неке од деце, која су ишла у школе гђце Ирби и Џанстн, са њиховим маленим торбицама о врату, а сада тако бледа и гладна. Међу тим по што се није имало у плану раздавање помоћи у Пећима, ја сам морао слеђодовати каравану, који већ беше измакао. Због тога што је ваљало издати нешто малој деци ми се задржасмо у пећима и пођосмо из-а-њ доста доцкан. После два сахата тешке муке у продирању кроз снег преко једног висоравња, који беше раздвајао Пећи од села Резановца — камо сам ја мислио пренећити — изгубисмо ја и мој сапутник пут и нађосмо се усамљени у сред једне снежне пустиње. На сваком скоро кораку морали смо пробати снег и лед, а да је каквим случајем вејавице било, могли би смо доиста зло проћи. Овако смо се борили све док нам пред очи неизађе добродошла слика горуће ватре на оближњем вису, а онда је на нашу вику и после неког застоја стигао један вођа, који нас је одвео у Резановце и сместио у најлепшу палату његову. Ово беше једна ниска колиба и у њој, у колико ми т. ј. дим хтеде дозволити, ја избројах на двајестину Бошњака, све сабијене око једне ватре, и ту не беше никаква димњака, него је дим излазио кроз пукотине између балвана, те сам се ја на најпрактичнији начин могао упознати са оном омиљеном тортуром мојих старих пријатеља босанских бегова, имено: пржење жива човека на диму, и могу уверити све оне, који се баве предметом упоредног свирепства да је бол у очима и у гуши нешто распињуће. Већина путника имала је неког искуства са непријатностима дима, али мени онако снегом завејаном у тој босанској колиби опстанак је био просто немогућ. Два пут сам био изјурио напоље, немогавши сном угушити жуте болове, и последњег пута решим се да легнем у снег; но Бошњаци пристану да спусте ватру, која беше узрок мог очајања, и ја би зар и добио мало одмора да није ту било обичног друштва босанске колибе.

*) Подносећи у преводу ова два писма (Прво смо писмо саопштили у 65. бр. нашег листа. — Ур.) г. Артура Џ. Еванса имамо само да приметимо: да су она оба изашла једно за другим у бројевима од 6-ог и 7-ог фебруара т. г. „Манчестарског Стражара“ — „Manchester Guardian“ — кога је листа то лице стални дописник у Дубровнику. — На сама писма сматрамо сваки коментар, од своје стране као савршено излишан. Дух и садржина њихова по себи је довољна да се сваком Србину најбоље и најтоплије препоруче. — Пр.

У овом је месту шесторо умрло од глади, а по казивању мог домаћина око 150 их је побегло у пећине којих у овоме крају има врло много. Ја сам ишао да видим једну од тих пећина и нашао сам у њој неколико стрпаних фамилија. Унутрашњост ове пећине била је јако влажна, а улазак је био затворен грађем да не би ладноћа с поља продирала. Веће пећине — у једној од којих казаше ми да је било преко 50 душа — махом су се находиле далеко одавде, уз планину Корито, али снег је био тако велики да их ја нисам могао обићи. Међутим, не смем пропустити да споменем једну другу пећину до које сам успео доћи а са којом су, као што сам у мојим ранијим писмима о „Слободној Босни“ („Free Bosnia“) навестио везане и неке народне гатке. Велика пештера резановачка чувена је на далеко по овим горама као омиљено место пребивања „виле“ или српске нимфе. „Она збиља живи тамо“ рече ми мој домаћин. „Њене стопале видићеш на камену свако јутро рано, и миче се на козије папке.“ Силазак у ту пећину био је крајње тегобан због поледице али једном ушавши — какав ли необичан, мађијонички, и тужан призор изађе пред моје очи! На уласку одозго спуштаху се крупне ледене свеће, а одоздо се подизаху кристални сталагмити — грдне купе од тврдога леда — што тежаху да се сједине са замрзлим капљама више себе. — Провукавши се између ових ледених стубова ја се нађем у једном пространом кубету од стене. Предамном беше нека природна плоча од камена на којој, паралелно један другом, беху намештена два дуга балвана између којих је тињала малена ватра. Троје деце на једном а троје на другом балвану наредила је била мајка што је иза њи стојала, а сво шесторо од глади је умирало. Њихова бледа гладна лица осветљавала је тињајућа жеравица, и тиме сачињавала контраст оној густој подземној помрчини напред. Подземној помрчини доиста! јер одма иза оне плоче која је служила као заклон овој удовици и њеној сирочади, под пећине постојао је тако стрм да је немогуће било силазити доле — куда по причању оних који су најдубље у ову пећину улазили, постоји неко подземно језеро „иза кога вила живи“. „Сваку ноћ“, рече ми ова сирота жена показујући прстом на ниже и дрхћући од страха, бојим се да нешто отуда неизађе.“ „А чега се бојиш“? „Виле — јес богами“ („Yes bogami“) одговори кроз плач бедна жена. „Вила има и млого мале деце“, додаде још. Међутим, „нешто“ доиста изађе из угла, али само то небеше нимфа ни добра ни зла. То беше једна друга мајка, са повијеним но врло јадним одојчетом на прсима, док поред ње стојаше једна девојка од својих можда 15 година, разбарушене косе и дивља погледа, која је као што одмах видех, била памећу померила. Ту наредим да се помоћ изда, па усред мајкине вике за хлеб, и бесомучног, хистеричког смеха девојчиног — који је одјекивао зар и у најудаљенијим ћелијама „виле“ — провучем се поново уз ледену стрмен и излетим на виделo белога дана. Сада је ваљало прећи планину Каменицу и доћи у село где се имала главна помоћ раздати и камо је караван већ стигао био. Ту нађем да од дана „репатријације“ када су неки од њих добили отприлике по један шилинг (шест гроша), аустријске власти нису апсолутно никакву помоћ указале. У млогим колибама које ту посетих беда је била просто ужасна — ту управо једва да беше које, где неко није умро или, на ладној земљи лежећи, чекао самртни час. Ови јадници немађаху ничега осим дрва за своје ватре око којих су они непрестано лежали, устајући само да је који постакну. Ватра је била једина која је беду њихову блажила — док најзад крајем живота им није и та потреба престајала. Али ја се нећу више упуштати у појединости; и само да бих показао да ово нису површно виђени и измерени призори, просто ћу копирати из мога бележника кратку анализу стања у коме сам затеко првих дванајест колиба, или боље рећи вајата, у које сам у томе месту ушао. — Дакле:

„Бр. 1. Жена и шесторо деце; троје болестно. Бр. 2. Жена и деца, без игде ичега; отац се недавно удавио. Бр. 3. Двоје болестне деце а има их четворо или петоро. Бр. Удовица и троје деце умиру од глади; девојка од 12 година јуче умрла. Бр. 5. једна девојчица болестна; ту је отац и мајка и друга деца. Бр. 6. Фамилија са шесторо деце од којих једно умрло пре неки дан. Бр. 7. До ове колибе као да је био мали вајат; нема врата; човек диже две даске и показа двоје мало мушких и једну девојку, која по изгледу, беше на умору. Бр. 8. Отац умире; остају два сирочета. Бр. 9. Жена и мало дете болестни. Бр. 10. Осморо у овој фамилији; троје деце опасно болестна. Бр. 11. Отац болује; има четворо деце. Бр. 12. један мушкарац болестан. — Овде ја не мислим дати потпун број свију фамилија. Читалац ће приметити да у свакој од ових 12 колиба које ја узастопце посетих неки од слабијих чланова беху болестни, а да је двоје умрло за ово два дана. Кад сам питао за узрок боловању, одговор је вазда био: „Бога ми! шта ће друго бити него глад“! Један од босанских учитеља из школа г-це Ирби и Џанстн, који је пошао с карваном, направио је био списак најслабијих и најоскуднијих тако да држим да је помоћ састојећа се из три оке брашна и десет лебова на једног, раздата народу овог и оближњег краја на најправеднији могући начин. Број најнесретнијих случајева овако помогнутих износи у самој Каменици 80 а толико исто и у околини.

Сада, у часу, кад таква беда влада у нашим рођеним великим варошима,*) може доиста изгледати неуместно: тражити помоћ за Босну. Али они — а таквих имаде млого у Манчестру — који су досада кроз толику беду и невољу помагали овоме народу, улажући у фонд гђице Ирби и Џанстн, једва ће хтети оставити га у часу кад је сиротиња његова најљућа. А, верујте ми, тај је час дошао — („And beliere me that hour has come“). На овим висинама вазда је најгоре време у месецу фебруару, марту и априлу, јер се снег тада још нетопи и биље из земље невиче — када би ови несретни тавничари на неки залогај изгледа имали — и јер су тада и све оне малене гомилице хране уштеђене од претходне летине, већ давно и савршено ишчезле.

С енглеског **Н. С. Јовановић.**

*) Ове зиме завладала је била така индустријска криза у Енглеској да су на читаве стотине хиљада радника без рада и леба остајале. Пр.

Политички преглед.

Наредбом заједничког министарства од 12. апр. наређено је, као што „Бос. кор.“ јавља, да се зготови нацрт казненог закона за Босну и Херцеговину. За основу нацрту служиће војни казнени законик, у колико се т. ј. његове установе могу применути на тамошње одношаје. По томе не би се могло применити ове установе истог: а.) установе, којима је супстрат кривице или каштиге прекршај војничке службе или одношаја у војничком сталежу; б. строжије казне за време рата; в. првог дела 2. глава истог законика, где се говори о казни прекршаја или преступа, телесна каштига и прогонство из једне или свију круновина Аустро-Угарске; г. на мухамедовско становништво не би се могли применити §§. 511, 513, 775 и 781, који говоре о изгредима у браку. На против у будући босанско-херцеговачки казнени законик мораће ући ове установе, које у војничком немају. 1. Код злочина велеиздаје §. 344 lit. в., код злочина нарушавања јавног мира и поретка §. 541. lit. а. и код прекршаја јавног мира и поретка §. 556. војничких казненог законика изреком ће се установити, да су ти кажњиви чинови и онда учињени и да се морају прикладном казном казнити, кад су исти управљени против постојећег устава Аустрије или Угарске или, у погледу прекршаја против војске (домобранства) или самосталног одељења њеног. 2. Истрага и пресуда свију кривица, учињених против убојне силе аустро-угарске државе, мораће се изреком задржати војничким судовима. 3. Сви преступи полицајне природе мораће се изоставити из војеног законика, јер ће исти уступити политичким властима пресуду.

Од како се јасно показало, да су се петроградски и лондонски кабинети приближили један другом, почела је мало по мало лабавити она пријатељска веза, која је од пре владала међу Бечом и Лондоном и која је онако јасно изречена у познатој карољевој здравици. Прашка „Политика“ дознаје, да је исто пријатељство са свим раскинуто садашњим ладним држањем Андрашија спрећу лондонског кабинета. Андраши је на ме дознао, да се Порта онако дуго опирала склапању конвенције о окупацији у след дошаптавања Лејарда, који је по ту цену и на тај начин хтео да поврати и осигура Инглеској стари јој уцлив у Цариграду. Од како је закључена конвенција, Лејард је збиља persona grata код Абдул-Хамида. Од како се дознало за те прилике, јавља даље исти лист, почели су се и Арнаути у косовском вилајету живље кретати, поред свега тог, што је — као што се зна — султан оправио ферман том вилајету, у ком се главом прети сваком оном, који би дрзнуо дићи руку на окупацијону војску, кад пође у Нови Пазар. Због тог кретања Арнаута, дознаје „Пол.“ из Ниша, Србија на ново појачала своје пограничне страже, ма да зна, да арнаутски покрет није управљен против ње, него против Аустро-Угарске. Време ће показати, колико истине има у тим „Пол.“ вестима.

Различне фазе потоње источне војне дале су турској дипломатији више пута прилике, да покаже своју подобност и вештину, и кад би јој човек на темељу посматрања тих прилика хтео да изда сведочанство, морао би јој збиља дати лепу белешку. Што њезина дела нису крунисана успехом, то не може говорити против њеног поменутог својства, јер успех није стојао само до ње. Толико стоји да се она у свима фазама источног заплета и расплета знала прилично наћи, особито спрећу Русије. Да се и сад уме да нађе, то се види по одговору султана на поздрав ђен. Обручева, кад му је овај донео царево писмо. По „Голосу“ султан је рекао: „Наше две државе ратоваху једна на другу, и ратна се срећа окренула од мене. Ја сам као побеђеник морао принети многе жртве. Но таки су увек резултати свију несретно свршених ратова, и ја сам био присиљен, да подпишем берлински уговор. Тим уговором хаснише се други. Што се Русије тиче, она се само послужила правима, која су јој припадала као победитељци, али је такођер са своје стране испунила све преузете дужности. Ја желим, као год и ваш суверен, да наше државе од сада на миру живе, те вас молим, да свом цару изразите моје осећаје.“ Онај тешки бол, што се огледа у у султановим речима, као да су се други хаснили берлинским уговором, пада на душу вајних турских пријатељица Инглеске и Аустро-Угарске, које себи хоће да одсеку најбоље делове преостале султанове ризе.

Од скора је британска влада узнемирена једним новим догађајем у Азији, јер јој брка њене рачуне тамошње, те с тога назире у том чину руске прете. Персија креће војску на афганистанску границу, и то је то, што Џона Була тако јако узнемирује. Персијски шах вели, да то чини ради сигурности својих граница од анархичних прилика, које владају у провинцији Херату. До сад беше Омар намесник у Херату, а сада је Ејуб, млађи брат Јакуб-кана. Ејуб је пријатељ шаху Насредину, за време свог седмогодишњег прогонства дуго је живео на његову двору, те је био и гувернер у једној персијској покрајини. Први чин, којим је започео управу у Херату, беше му тај, што је свргнуо све чиновнике, које је Шир Алија поставио, а на њихово место ставио пристаоце Персије.

Из листова.

„Глас Црногорца“ пише:

„Прошле недеље аустро-угарска монархија фактично је увела у државу своју Спич и Шушањ, два мјеста на граници црногорској дуж обале јадранскога мора, те су јој досуђена берлинским конгресом.

Војска црногорска, која је та мјеста за вријеме прошлога рата освојила била и до сада у власти својој држала, предала их је сада са свијем могућијем почастима и одликовањима војсци и власти аустро-угарске монархије.

Ово је опет један доказ више за коректно и лојално понашање владе Његовог Високанства кнеза, која у свему тачно и савесно са своје стране испуњава обвезе које су јој наметнуте берлинским уговором, — испуњава их и онда, кад би можда, из разнијех разлога, имала повода да пред цијелом Јевропом рекламује нека своја основана и незастарива права. Ово мислимо да би ваљало да се прибележи на свом мјесту, нарочито пак у оним високим круговима дипломатским, који су свагда склоњени да подилазе мањијем и слабијем државама са биједом, е су оне мање приступне доброме јевропском правном реду и поштовању међународнијех одношења регулисанијех уговорима међународнијем.

Ако иако, Црна Гора имала би и права и основа да се жали на последњи међународни уговор не баш славнога спомена, и то баш да се жали на ону државу, испред које се данас, покоравајући се оном уговору, уклања са славно задобивенога земљишта.

Но Црна Гора није јаукала ни кад је у највећим мукама била, па не ће ни сад. Она ће и овај бол поднети са оним мушким достојанством, којим се одликује цијела славна но мукотрпна историја њена, крепећи се при том тврдом вером у вјечну правду, која не може оставити чисту заслугу без награде, јасно право без живота и остварења.

Аустро-угарска монархија она иста која највише себи у заслугу уписати може те је Црна Гора изишла с берлинскога конгреса скраћена, пушта сада још један крак дуж Црне Горе, ширећи према њој обим свога суседства...“

ДОПИСИ.

= **Ст. Футок.** Како нас је наш бивши општински лечник др. Ђорђе Видаковић оставио и у Каменицу за општинског лечника отишао неможемо пропустити а да се на нашу злу судбу непотужимо. Од какве је користи за свако место ваљан лечник неће бити нужде говорити у данашње доба кад природне науке све више у свету корена ватају, данас кад и сама простота гнуша се оног доба кад се за надприродна створења сматраше сеоске бабе бајалиде и лажљиве врачаре, данас

ЛИСТАК.

ЦАРЕВ ГЛАСНИК.

Роман у две књиге од Јулија Верна.

Превео Сава Петровић.

(Наставак 53.)

ГЛАВА СЕДМА.

Прелазак преко Јенисеја.

25. августа, кад је почело седати сунце, угледаше наши путници Красној арск. Путовали су осам дана од Томска па дотле. Што нису пре стигли, поред свега усиљавања Михаиловог, то је отуда, што је Никола веома мало спавао. С тога није било можно, да се коњ натера на јаче касање. Коњ би у друкчијим рукама прекасао тај простор за шездесет сахата.

Срећом није ту било још ни трага од Татара. Ни један чаркаш није се до сад још видио на друму, којим је ишла кибитка. То је било доста непојмљиво, те је очевидно морао какав важан узрок спречити војску емирову, да није одмах пошла на Иркуцк.

Доиста је и наступила таква препрека. Нека нова, на брзу руку сакупљена руска војска пошла је из јенисејске гуверније на Томск, па је хтела, да ту варош отме од Татара. Наравно да је тај руски кор био сувише слаб напрема војсци татарској, те се морао опет натраг повући. По што је Феофар-кан спојио своју војску с војницима из каната кокандског и кундуског, имао је на броју 250.000 момака. Руска влада пак није још могла да стави довољну војску напрема тој сили. Насртај татарски није се дао тако брзо одбити ни угушити, те су се татарске хорде свакако могле без оклевања упутити на Иркуцк.

22. августа било је сукоба код Томска, о чему Михаило Строгов није ништа знао. Али из тога сукоба даје се разјаснити, за што предње чете емирове нису ни 25. августа допрле до Красној арска.

Ако Михаило Строгов и није знао за последње догађаје, ипак је знао, да је неколико дана испредњачио испред Татара, те се није сумњао, да неће пре њих стићи у Иркуцк. Престоница источне Сибирије била је сад још 850 врста (= 900 километара) далеко од њега.

Он је у осталом рачунао на то, да ће у Красној арску, у вароши од близу 12.000 душа, моћи наћи кола и коње. По што је Никола Пигасов хтео да остане у тој вароши, настала је потреба, да се нађу кола и кочијаш, који би их брже возио. Михаило Строгов хтео је, да се у Красној арску пријави гувернеру, да му каже, да је он царев гласник, па се надао, е ће му гувернер помоћи, да што пре стигне у Иркуцк. Тад би само требао да изјави своју срдачну захвалност честитом Николи Пигасову, па би се кренуо одмах с Надијом на пут, јер њу није хтео да оставља, докле је год не преда њеноме оцу.

Никола Пигасов хтео је да остане у Красној арску само „под тим условом, ако га тамо затреба брзојавна власт.“

Тај узорити званичник тежио је само за тим, да се стави на расположење брзојавној управи, по што је на својој станици у Коливану послужио верно до последњег тренутка.

„Како бих могао примати плату, коју нисам заслужио?“ — говорио је више пута.

За случај, ако у Красној арску не буде потребна његова услуга, хтео је — по што је Красној арск морао још увек бити у телеграфској свези с Иркуцком — да иде у Удинск, или баш и у саму престоницу сибирску. Али онда ће наставити свој пут с братом и сестром, а где би ови и нашли сигурнијег вођа и искренијег пријатеља, од њега?

Кибитка је сад била само на по врсте далеко од Красној арска. С десне и леве стране видили су се многи крстови, какви се обично виђају по друмовима близу вароши. Било је око седам сахата у вече. Већ су се опажале цркве и куће, што су саграђене на стрменитом обронку поред реке Јенисеја. Речна вода блистала се од последњих зрака сунчевих.

Кибитка стаде.

„Где смо, сестро? — запита Михаило Строгов.

— По врсте далеко од првих кућа варошких, — одговори му Надија.

— Је л' цела варош заспала? — настави Михаило Строгов. — Никакав гласак не допире ми до ушију.

— А и ја не видим нигде ни светлости, ни дима, да се диже у ваздух, — додаде Надија.

— Ванредна варош! — рече Никола. — Ту не чујеш никакве вике, и свет се сувише рано предаје покоју!“

У Михаилу Строгову пониче нека зла слутња. Он још није био саопштио Надији, како се надао, да ће у Красној арску наћи сигурну олакшицу за њихово путовање. Ал' се сад побојао, да ће га нада опет омахнути. Но Надија му је погодила мисли, премда није, могла да схвати за што јој се сапутник сад, кад није више имао царевог ручног писма, ипак тако жури да стигне у Иркуцк. Једног дана рекла му је у том погледу неколико речи.

„Заклео сам се, да ћу отићи у Иркуцк!“ — То му је био сав одговор.

Али да постигне циљ свога посланства, морао се у Красној арску постарати за боља кола и коње, да би могао брже путовати.

„Но пријатељу, — обрати се Михаило Строгов Николи; — за што не идемо даље?

— Бојим се, да не ће звркање наших кола пробудити иза сна становнике вароши Красној арска.“

Никола ошине за тим лако канџијом свога коња, те се кола опет кренуше. Серско залаја неколико пута и кибитка се доста брзо спушташе друмом, што води унутра у Красној арск.

После десет минута била је кибитка у главној улици варошкој.

И Красној арск био је напуштен! Ни један Атињанин није се више налазио у „северној А-

кад су научени природњаци отворили двери храма природе и користе људство благодати њеном, данас је дакле свршен чин да је сваком месту прва потреба добар лечник, који ће у нужди притећи нарушеном здрављу мирних становника, који ће им сваком приликом тумачити како се негује тело „јер само у здравом телу здрава је душа.“

Наше место беше уђе среће од косовке девојке у том погледу све до године 1873. Исте године буде расписан стечај за лечника у Футог Стари, нови и Пирош.

Компетоваше на исто место више њих, Немци се заузимаше за др. Каменицког данашњег окружног нашег лечника, а Срби? кад вам кажем да је и наш др. Јован Јовановић компетовао, онда ће те знати да су сви листом за њега били. Пошто се при бирању отворила така дебата, да је већ у свађу прешла оцепи се Ст. Футог и изабере себи др. Јовановића а Немци и пирошки Мађари др. Каменицког. Колико је наше место у оно време са др. Јовановићем добило то ћемо оставити за сад јер ово перо није у стању неизмерну добит поштованим читаоцима приказати, само толико да је за ону годину у Ст. Футогу у два маха епидемија владала у лето је беснила колера а у зиму богиње и да је др. Јовановић сачувао ово место од помора. Осим тога за школу и за младеж је живео, свом снагом настојао је да доведе у сретно стање наше штоле и као први председник нашег месног школског одбора највише се трудио да приволе и задобије родитеље за школу те је приликом своје лечничке визите претставио грађанству неизмерну важност школе.

Са учитељи је живео као са браћом и сваком приликом повео би реч о школи као јединном фактору који је кадар наш народ дићи до оне висине, на којој су данас сретнији од нас народи. Но Футогу не беше суђено да приреди јубилеум свом лечнику а првом српском песнику, јер нас г. 1874. остави г. Јовановић и оде у Н. Сад по свој прилици с тога, што му је као књижевнику тегобно било развијати и даље огроман свој књижеван рад у месту де никаквих средстава не беше за књижевника а још млого мање за уредника.

По одлазку г. Јовановића остао је г. др. Каменицки који је и у Ст. Футогу све до г. 1878. вршио лечничке дужности, исте године буде изабран за окружног лечника и Ст. Футог мораде опет расписати стечај де буде једногласно изабрат г. др Ђорђе Видаковић.

Ово беше г. Ђорђу Видаковићу прва година његове лечничке праксе, но при свем том са таким успехом је радио, да смо се у опште како Срби, тако и Немци јако обрадовали, што смо у своју средину опет добили лечника, коме ће се човек поверити моћи. Само понашање г. Видаковића око болесника на први поглед улије болеснику наду на боље, чиме се подпуно оправдати дају речи једног младог човека, који је у тешкој болести рекао: зовите г. доктора Ђоку само да га видим, па ће ми лакше бити.

Но Србин Ђока неје могао дуго гледати надутост наше вармеђске неке господе де носом небо парају, немогавши се са таки тиквићи слагати оде у китњасти Срем у Каменицу на место г. др. Јована Јовановића, и тако Футогу као да је суђено, да своје ваљане лечнике без воље каменчанима уступе.

Футог оста без лечника читав месец дана, једина срећа, што је у то доба здравствена епидемија владала (по речма г. др. К.) иначе би морали лекаре из Н. Сада звати, те би сиротиња у место 40 нов. визите 5 до 10 ф. плаћати морала.

Требао се дакле расписати стечај, но наша општина као да је изгубила то из вида, ослонила се на солгабировљеват, који је нашо за вредно ствар читаву простим једним циркуларом кроз паш срез ферфушовати, и тако неје ни чудо што се за лекаре у Ст. Футог, Н. Футог и Пирош де 10.000 становника живе, тражише свакојаки мајстори, ал ни један доктор медецине.

Представници из све три општине скупише се у ст. футошку опш. кућу 15. фебруара 1879. и већином гласова изабраше неког Богнара (Клопоша) кирурга за општинског лечника за Ст. Футог, Нови Футог и Пирош. Избор је овако морао испасти пошто је под пресијом власти обављен. Одличније грађанство овог места одма је одправило тужбу жупанији, но беше бадава, солга као и обично одржа победу поред свег тог, што стечај не беше расписан, и што је тако рећи намето општинама кирурга, који је за свашта пре, но најмање да бди над здрављем 10.000 становника. Е, ал Богнар је разуме се Мацар, а ово је мацарорсаг, а г. солга је Колошвари, па шта вам више треба. И ово је једна лекција за нас Србе у Ст. Футогу, који чувајући се да се не замеримо четворици петорици, које после шест година може бити ни познавати нећемо, замерамо се сами себи, и народу, који пуно право има, да од нас много више тражи.

Вести из народа.

— **Из Елемира** пишу нам, да се тамо крајем априла о. г. десио врло немио и грозан случај. Ствар је у главном ово: Млади свећеник елемирски В. Тубић, који је тек пре неку годину постао тамошњим парохом, пуцао је из револвера на тамошњег учитеља Костију Торњанског. Као што нас извештавају, парох и учитељ, живећи у завади, споречкали су се и препирали у некоме друштву, па је парох Тубић у жестини отрчао својој кући по револвер и испалио четир метка на учитеља, на очиглед искупљеног света. Јадни учитељ рањен је на три места, те лежи у постељи, али ће ваљда лекарском помоћу остати у животу. Парох је предан кривичном суду велико-бечкеречком. Истрага судска већ се одпочела 7. и 8. маја о. г. те ће се на скоро ваљда и коначна расправа наредити и пресуда донети. Тај намерно учињени злочин казниће се по свој прилици по правди.

Представка ради локалне пловидбе.

Представка послата главној управи првог дун. паробродскога друштва у Беч ради продужења пловидбе између Черевића и Н. Сада гласи у српском преводу овако:

„Учтиво потписани а слободно могу да кажу цела публика слободне крал. вароши Н. Сада поздравила је најрадосније почетак локалне пловидбе између Н. Сада и Черевића, јер је сматрала ту пловидбу не само за врло важно средство саобраћаја по трговачко занатлијске интересе вароши са околином упућеном на нашу пијацу, но и за угодну комуникацију са девотно лежећим местима оближње сремске планине, куда становници наше вароши имајући преко своје винограде врло често и радо излећу.

Но од како је почела ова пловидба, хладно и бурно пролећно време једино је пречило публици да се обилатије служи овом угодном комуникацијом. Та ми не имадосмо од 10 апр. т. ј. од почетка те пловидбе једва један једини лепи дан. То кратко време, тек нешто јаче од месец дана и то време ванредно непогодно, биће да је сл. глав. управу хрђаво расположило против даљега трајање ове локалне пловидбе те дало повод да нареди да се та пловидба за сада обустави. —

Но пре него што би сл. главна дирекција ту ствар коначно решила, слободни су учтиво подписани да изложе овде отворено разлоге, који говоре да продужење ове локалне пловидбе:

1. То кратко трајање локалне пловидбе отпочето рано у пролеће, где је у нас време непогодно ове године пак ванредно сурово било, не може никако служити за мерило рентаунлитету те и даљем постојању такога подувећа. По нашем скромном мнењу ваљало би таку локалну пловидбу почети крајем маја па да траје за време воћа, летњих излета и берба тамо до краја октобра па би у то доба зацело Нови Сад и околина обилно се служили том пловидбом.

2. Ма да су новосађани већ од толико година убеђени да је ова локална пловидба нужна то ипак ваља становнике околних села истом навикнути да се они служе овако брзим и јефтиним саобраћајем. Та кратка пловидба још ко томе у најнезгодније време није их могла на то навићи, с тога је преко потребно одржати ту пловидбу све до после берба, да промет оживи да та пловидба буде од праве потребе нашим суседима сељанима. Ми смо уверени ако ова локална лађа привуче себи сав и онако већ живи промет између ове вароши и околине јој, то не само да ће трошкове подмирити, но ће временом доносити и пристојну хасну.

3. А да се тим сигурније постигне тај успех, било би по нашем скромноме мнењу преко нужно, да се за ову локалну пловидбу одреди било мања лађа него што је „Stauff“ било пак да се у те лађе тако смањи персонал, како би исти, сведен на најнужније и јефтиније плаћено особље, дозволио, да се садања знатна режија сведе на најмању могућу.

4. У случају да би слав. глав. дирекција саизволела ди се иста пловидба продужи, држимо, да би добро било кад би лађа пристајала код Беочина и између Раковаца и Лединаца, дотично општине за цело да би даде бесплатно све што је нужно, да лађа и у њих пристаје; даље би у интересу живога промета тих села било неопходно потребно, да се за две котарице на обраници ништа не плаћа него да је то слободно као и остало што се носи у руци.

5. Напокон нека нам је дозвољено да приметимо учтиво и ово: све да та локална пловидба у први мах подмирује само један део своје режије па ипак би требала главна управа да је одржи ма и са неким жртвама, јер тако средиште трговине као што је Н. Сад а и богата му околина даје огромним обртом и људи и робе дунавском паробродском друштву довољано прилике, да оно што домете на локалној пловидби накнади другом приликом.

Надајући се учтиво да ће глав. дирекција ово искрено разлагање наше хтети узети повољно у обзир те да ће локалну пловидбу између Н. Сада и Черевића како у корист овомесне публике исто тако и на своју корист продужити и подржати је док иду лађе, јесмо с поштовањем грађани и становници слоб. крал. града Новога Сада“.

(Следује 315 потписа.)

Књижевност.

Ljudevit Vuličević. Moja mati. U Triestu. Pismenima sinova Amati. 1879. У повећој 16-ини, 44 стране.

Под овим насловом изашла је књижица латиницом штампана, која заслужује, да се о њојзи реч поведе у овом листу.

Писац ове књижице бави се истина понајвише својом матером и собом самим, изливи његова срца су, ако се тако може рећи, лирика у прози, али је ова лирика тако пуна осећања, глас јој је тако елегичан, да мора потрести и онога читаоца, који иначе није ни чуо за Људевита Вуличевића и за његову стару родитељку, за којом он тако дубоком тугом, тако синовском погруженошћу нариче.

Заиста! Ко оваким искреним пијететом, оваком детињском одношћу о својој мртвој родитељци читаве листове пише и ове листове најтоплијам сузама свога ојађеног, синовског срца залева, у тога мора да срце није покварено, у том срцу мора да је пуно племенитог осећања.

„Мајко, чисто моје злато, где си ти? Докле си живјела, боље ми бијаше и уму и срцу. Ти си ми свјетлила у тами овог пустог живота; јадна си ме тјешила; своје би жалости крила, да би мене жалосног разговорила. Исповиједам твоју љубав и плачем за тобом. Немила ми те смрт уграби, истрже ми цвијет младости.“

„У мени се све умањује, и у мени је већ све умрло; надживио сам своје дјетинство, своју младост, своју наду, своју матер, сам себе надживих. Ето ме овдјен на гробу своје матере; све је муња уништила око мене, гледам пораз најмилих ствари својих. Већ не трепте жице мојих гусала, није ми у кући пјесме весеља; нада мном је небо затворено, не прима ми плача ни молитве. Српска моме, ја се тужим и горко плачем, умрла је нада моја, умрла је мати моја.“

„Благо младићима, у којима није утонуло матерње чуство! Неће заћи с пута правице, но ако би и зашли, на скоро ће се опоменути своје добре матере и вратиће се на праву стазу; у срцу ће им планути пламен матерње љубави свете љубави. Пламен је оне љубави искра божје љубави и може расвијетлити дубљине и пропасти највећих безакоња.“

„Моја ме мати одгоји свето и мудро; премда беше проста учијаше ме мудрости што спасава од опакости. Моја душа истиче из њене; ја бијах по њеном обличју, па и она по мојему. Једног бића бисмо два начина, једног дуба двије гране, два трептаја једне жице. Ја је свесрдно спомињем и поклањам њеном рајском духу ове ријечи, које но су свједоцба њезине доброте а и жалости мојег јадног срца.“

Таким речима пуним осећања тугује за својом матером човек, коме „је осмо петоліе,“ коме „сиједе власи.“

А какав савет даје српској омладини?

„Српски синови! Љубите своју матер, јер је у њој благо доброте и сила пожртвовања; брините се за њу. Ни чија мати не љуби како љубе наше матере; оно малко добра што се још налази у нашем народу морамо припознати да је наших матера. Мати нам бјеше једина учитељка у народу; вас свијет на Србе насрташе, тама нас са свију страна окружаваше и прекриваше, а саме су нас матере тјешиле и добру училе. Оне нам пјевају народне пјесме и казују нам мудрост у пословицама, оне нам приповиједају приповијетке и догађаје нашег јадног народа. Јунаштво и добродетељ српског народа јест српске матере, јер је мати усадила у наше срце виспрена и слатка осјећања. Ако српски синови узљубе своју матер и за њу се узбрину, љубиће и отаџбину; ако српска омладина умјешно и вриједно памећу и срцем схвати неуморну и жарку љубав српске матере, заиста ће потпуно познати и српског народа моћ, што се споро али постојано развија у неограничену колу његове неизмјерне духовности.“

Туга пишчева за својом матером истина да је неизмерна, али у срцу његовом је и пак довољно места и за узор, који више свега цени сваки честити син свога народа, за који он себе и своје најмилије на жртву принаша. Тај узвишени узор је — народ.

„Под небом нема несретнијега народа од нашега, и у крви нам је несрећа и у костима; све је несреће удес на нас напртио. Једно нам је добро остало; имамо срце пуно жара и пјесму што узлази горје богу и слази доље до пакла. Сва је природна пространост и разноликост у српској пјесми. Док је нама наше пјесме не бојмо се грдне клетве што је на народу, и нама ће бити боље. Вељу, и нама ће бити боље, али не мени, прна судбино! Ја сам листић, што је већ отпао од своје гране; вихар га вјетар поси сад амо а сад тамо. Теби ће бити боље а не мени, српски народе мој, и то ја жудим. Мало мени треба а теби много. Изрод би био кад би се бринуо за моју корист а не за твоју, за твој напредак, за твоју славу. Све би дао, вјеруј, за твоју независност, за твоју слободу; дао би ово гњилог и неваљалог мојег живота. Да би ја тебе ради погинуо у твојој би се слави овјековјечио.“

Као народ свој тако и песме му обима писац свом жарком љубављу свога осетљивог срца.

„Српска пјесма тјеши жалосне, на крилима српске пјесме памет се небу диже тражећи давнашње јунаке, златне воде, јеле зелене.“

„У српским је приповјеткама и пјесмама наше нашљедство, у њима је сјеме, искра, почетак нашег народног препорођења; синови ће мојег народа наћи у њима онај дух, који се диже над водама потопа, и примиће га у се, ако срцем узљубе своју домовину, ако се (као изроди) не буду срамили своје матере. Српски ће их благи дух испунити својом снагом, ако пред туђим вратима не буду просили туђе огриске и изметке. Вјештина и умјетност имаће нових замишљаја, начина и израза у нашим приповијеткама и пјесмама. Ондје је круна српскоме гонију; ондје му је слава и бесмрће.“

„Наш се народ у вис пјесмом подигао; узор му је и снага у пјесми. Српски узор сија; неће нам га сакрити тмуша грдне злобе грдних непријатеља; нећемо застранити докле се свијетли оно видјело. Снагу ћемо нашег духа показати кад дође наше доба. Свијет не види наш узор, и можда је боље; туђе очи не могу увидјети силу оног видјела, јер ми смо сами изабрани од удеса, да свијет поновимо, да му крепчију и чишћу крв у гњиле жиле улијемо. Свијет нас је тлачио, и још нас тлачи али због тога у српскијем грудима нада се не смањава. Жалосна је српска пјесма, јер је жалосно српско срце, ну жалост гоји и ојачава снагу.“

„Други се народи поносе својим гласовитим пјесницима, али у њих мало људи пјева, у нас сав народ пјева. Слушајмо проста и јадна пастира где дању, хљебом гладан, јасно у гори пјева. Ондјена су наша богатства, ондје су красоте, ондје српски дух духа. Ено врха, гдје се мора успјети ватрена наша омладина. Српска пјесма мекша срце, српско срце њежно осјећа.“

Из овога, што до сад већ наведосмо, види се, да су мисли пишчеве језгровите, да су му успоређења лепа.

Да му је описивање живо, види се из сваког реда, у коме шта описује. Да наведемо само још неколико оваких редака.

„Валовитим бурним морем Цавтаћанин плови, вихри га вјетрови гоне, он љуби вјетрове, у вјетру су духови његових невидљивих заштитника. С рибама се разговара, ваби галебе, љуби море као пријатеља. Кад му је море тихо весели се; кад му јазом зине и пријети му прогутати га, он му се смије, пјева, не боји га се. Свакој риби зна име,

---

тини“, као што госпођа Бурбулонова назива ту варош. Ни једна кочија с дивним коњима нису звркала кроз широке, чисте улице. Нико живи није се шетао по тротоарима, што су начињени поред лепих, монументалним стилом грађених, дрвених кућа. Ни једна елегантна, по најновијој париској моди одевена Сибиркиња, није се шетала по оном красном парку, што је начињен у брезовој шуми и што се пружао чак до обала реке Јенисеја. Велико звоно на саборној цркви ћутало је, замукла су и остала звона на црквама, а иначе се готово једнако разлеже њихов глас по руским варошима. Ту је сад све изумрло. Ни једна жива душа није више дисала у тој иначе веома жилој вароши.

Последњи брзојав из царева кабинета, пре него што је прекинута брзојавна свеза, наложио је гувернеру, војничкој посади и свима становницима, да напусте Краснојарск, да понесу собом све, што је од вредности или што би могло бити Татарима од користи, па да побегну у Иркуцк. Исти такав налог издан је и становницима свих мањих места у тој провинцији. Руска влада хтела је пред непријатељима да створи пустош. Ти налози, што су потсећали на Ростопчина, нису ни мало претресани ни критиковани. Свет је просто чинио, што му се налаже, те с тога није у Краснојарску заостало ни једне живе душе.

Михаило Строгов, Надија и Никола ишли су кроз варош не говорећи ни речце. Варош је била мртва, само што се чуо бахат од њихова хода. На Михаилу Строгову није се могло приметити, какви га осећаји муче, али је ипак по каткад ускипило у њему, јер му је већ додијала зла судба, што га гони и што му је опет скрушила све његове наде.

„Свемогући боже, — вајкао се Никола; — у тој пустињи нећу ја никад моћи поштено заслужити моју плату.

— Добри пријатељу, — ублажаваше га Надија; — ви ћете морати с нама заједно поћи у Иркуцк.

— Наравно да морам то чинити! — одговори Никола. — Између Удинска и Иркуцка сигурно није још прекинута брзојавна свеза, а тамо . . . . Хоћемо ли даље, бабушка?

— Причекајмо до сутра, — одговори Михаило Строгов.

— Имаш право, — потврди Никола. Морамо прећи преко Јенисеја, а ту ваља добро отворити очи, па гледати.

— Па гледати!“ — промрмља Надија помишљајући на свог слепог сапутника.

Никола је ипак чуо њену примедбу, те се окрене Михаилу Строгову.

„Опрости, бабушка, — рече он. — Ах, дан и ноћ, то је теби све једно!

— Немој себе ни мало да прекореваш, пријатељу, — тешаше га Михаило Строгов, па се маши руком изнад очију. — Кад си ми ти вођ, могу још нешто и вредити. Одмори се сада неколико часова. Нека се и Надија сном окрепи. Та сутра је опет дан.“

(Наставиће се.)

зна што значе облаци, зна хоће ли сунце, зна кад ће киша, штије природу, вјешт је природи, у срцу је штује.“

„Ноћ бисерном росом посипа зори путове; цвијеће зором пупчи, ките се горе, долине и ливаде, да их сунце нађе накићене. Ноћни мук престаје, слагања почињу, тице благогласне пјевају, хладни вјетрићи пире по китњастој дубрави, благовоље је по ливадама, лахор морем лахори, природа се буди, створење се понавља, развија, удружује; свијет обновљен излази из таме.“

Језик је у овој књижици тако леп, како га говоре и пишу само приморци, „дивна мора дивни синци.“

Једино што би може бити ко писцу ове књижице замерити могао, то је суморност и фаустска резигнација и сумња, која се као црвен конац провлачи кроз цело делце. То ће му, може бити, рекосмо ми, ко замерити. Ми му пак ни то не замарамо. Говори се, да школька бисер рађа у највећим боловима. Зна се, да су највећи мислиоци и песници били и највећи патници. Несрећа и патња је мати племонитог осећања.

Мислимо, да не би било потпуно приказивање овог делцета, кад не би навели још неколико редака, из којих се види, кавав расположај влада душом писца му.

„Свукуда сам и вазда ја несрећан, несрећа ме је нејачка дојила и повијала, младићу ми је чемериком китила главу, а сад ми тешка сједи на плећима и уморан је носим путем врло мучна живота. Људи видећ ме жалосна мисле да сам хлебом гладан или да хленим за частима. Нећу њихна хљеба, јер данас дају јести, да сутра прекоре. Срце ми не жуди за частима, јер видим да су чашћени људи без поштења. Душа мени гладује не тијело; у ових људи нема јела, да ми насити душе неситост. Чезнем за једном чашћу, жудим, да ми мртву пријатељска рука милосно затвори очи и окруни главу чемпресом обавијеним трном. Ево моје мане, ево моје луде жеље, за чим ми лудо срце прижељкује.“

Да завршимо овај наш приказ речима самог писца: „Лијепа и огњевита омладино, не одметни од себе ову малену књигу, ову увенулу киту мојег уништеног живота, ове јесенe цветиће, које узабрах прогонством. Не пишем, да ме људи хвале, ну да себе јадна утјешим.“ ⊙

Нови Сад 15 маја. — У претпрошлом броју овога листа напомењено је, како бечка стара „Преса“ води аригу о томе, шта јужни Славени о новопазарској конвенцији суде. Том се приликом у овом листу хрђаво рекло, као да речени орган вели, да би нам место радости због те конвенције боље приличило, да плачемо, јер „се аустро-угарска војска свуда фронтом према Србији и Црној Гори стратегички намешта“ и јер „монархија неће да одустане од Новог Пазара, као клина међу обема кнежевинама“. Тако није рекла стара „Преса“, него је цитирала наш чланак о тој конвенцији, где смо ми изрично рекли, да осуђујемо конвенцију због оног злог духа, који је наперен против балканских Срба, и који нам помућава и могућност радовања због оног пасуса о сувереном праву султановом, који искључује анексију. Овим нека је исправљена она погрешка, која се случајно из пера сураднику овог листа омакла. Тиме пак, што се та стара бечка „Преса“ у својој полузваничној ревности жести, па се чак и денунцијацијом против овог листа служи, показује, да је у живац погођена. Дух непријатељски против Српства руководио је грофа Андрашија при склапању ове фамозне конвенције. То сведочи и један високи дипломата, за којег се у „Политици“ рекло, да се изразио: да „сви уступци Турској, који су тој конвенцији од стране аустро-угарске учињени невреде ништа, кад ће Турска и тако за неколико година престати постојати, а нама је главно, да олако у Нови-Пазар дођемо и да се између српских кнежевина ставимо, што смо овом конвенцијом постигли“. Тако се изражава тај дипломата, а то смо у главном извели и ми у свом чланку о конвенцији, на који је бечка „Преса“ нашла за нужно, да онако рефлектује. Можда је хтела и тиме да брани Андрашија, наваћајући у прилог то, што и ми нападамо на њ. —

— Стара „Преса“ бечка дознаје, да је Њ. Велич. од гђе Мине Вукомановићке Караџићеве, кћери Вукове, откупило 400 књига старог и новог завета по Вукову преводу, и то половину ћириловског издања, а половину издања латинским словима. Књиге су послане земаљској влади у Сарајево, да се разделе босанским школама.

— На радост овдашњој и околној публици јављамо, да је уродила плодом представка овдашњег и петроварадинског грађанства ради продужења помесне пловидбе међу Новим Садом и Черевићем, представка, за коју смо у прошлом броју јавили и коју у овом на другом месту у целини саопштавамо. Иста она лађа „Стауф“, која је и до сад вршила ту пловидбу, вратила се данас на своје старо место и сутра наставља прекинуту пловидбу, за сада на сваки начин старим редом, а како ће у напредак бити, то ће се јамачно јавити.

НОВИЈЕ.

— „Н. сл. пр.“ јавља ово: Преговори са Србијом требаће да реше железничко питање. Србија се решила, да о државном трошку гради железницу, надајући се, да ће за то добити средства зајмом у Француској. Пре преговора са Србијом пак мора се Аустрија и Угарска сложити о место, где да се споје пруге. Угарска остаје при грађењу пруге будапештанско-земунске. Аустрија пак иште свезу, која одговара њезиним интересима, и препоручује пругу кикиндско-београдску. Србија је истина закључила, да о државном трошку гради железницу, али промет не ће узети држава, те с тога може бити, да ће какво аустријско друштво добити у промет српских железница. Потоње вести веле, да ће доћи до споразума с Угарском.

— Бечке званичне новине доносе распис избора за царевинско веће у доњој Аустрији. Седа ће бирати 12. јуна, вароши и индустријска места 18. јуна, бечка трговачка комора 22. јуна, велики посед 23. јуна.

— „П. Л.“ телеграфишу из Беча, како је 11. о. м. бугарски кнез приватно примио румилијске представнике, Гешова и Јанкова. Кнез рече, да се не може по срцу владати, него пре свега да се морају испунити наредбе берлинског уговора. С тога ба ваљало обуставити агитације у Румилији, да се не би њена ствар компромитовала и интереси јој уназадили.

— Истом листу јављају из Одесе, цар одобрио молбу бугарског кнеза, да му остави ђен. Дондуков-Корсакова за „саветника на неизвесно време“

— Руски „Правит. весн.“ има овај телеграм из Ливадије: „Ванредни посланик султанов, Намик паша, стигао је јуче амо. Цар примио га на аудијенцију и позвао на обед. До вече враћа се Намик паша у Цариград“.

— 12. о. м. вратио се ђен. Обручев преко Бургаса у Ливадију.

— Стара „Преса“ јавља, да је турском пословођи у Атини наложено, да грчку владу запита за цељ њеног оружања.

— „Пол. кор.“ јавља, да кабинети париски и лондонски живо измењују мисли о захтеву грчком, по ком би се преговори у Цариграду водили на темељу 13. чл. берлинског записника.

— За потпредседника немачког државног сабора изабран клерикакац Франкенстајн са 162 гласом. 103 гласанице биле празне.

— 12. маја помиловано у Француској по ново њих 400 криваца.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Накладом „Српске народне задружне штампарије“ у Новоме Саду изашла је и може се добити

НОВА ШКОЛСКА КЊИГА:

МАЛАѢ

КАТАВАСІЯ

содержащаѧ въ себѣ
РАЗЛИЧНАѢ ПѢНІѢ И ПѢСНИ ДУХОВНЫѢ,
ПРАЗДНИКОВЪ
Христовыхъ и богородичныхъ, тѣже ангеловъ,
пророковъ, апостоловъ, святителей,
мучениковъ и преподобныхъ,
во употребленіе
учащіѧсѧ юности сербскіѧ,
якоже и прочихъ благочестивыхъ христіанъ,
изъ святыхъ церковныхъ книгъ взятаѧ,
и
ДИМИТРІЕМЪ ПОПОВИЧЕМЪ,
парохомъ св. предтеч. церкве сомборскіѧ.
устроенная,
а высокославнымъ училищнымъ Совѣтомъ
иже въ карловцѣхъ
за сербскаѧ народнаѧ училища одобренная.
Второе, умноженное изданіе.

ЦѢНА КНИЗѢ СЕЙ 25 НОВЧ.

Ова књига штампана је лепим читким црквенославенским словима у формату обичних школских књига на 7 штампаних табака.

Ова катавасија коју је уредио г. Димитрије Поповић парох сомборски, далеко превазилази све дојако издате катавасије и може се сматрати да је најбоља и најјефтинија, с тога је топло препоручујемо свој г. г. срп. нар. учитељима и учитељицама као и г. г. школским старатељима.

ЦЕНА ЈЕ 25 новч.,

а продаје се само за готов новац уз рабат од 20%.

Наруџбине ваља слати на потписану штампарију.

Српска народна задружна
ШТАМПАРИЈА
у Новоме Саду.

СТАЊЕ ВОДЕ.

Н. Сад	15 (27.)	маја	— 6·08	метер	опада
Земун	15 (27)	„	— 6·80	„	опада
Тител	„	„	— 5·40	„	опада
Осек	„	„	— 3·47	„	стоји
Барч	„	„	— 2·80	„	долази
Пешта	„	„	— 3·77	„	долази

Јовановић мерник.

Јаван рачун

о беседи коју је „болничка задруга трговачке омладине у Н. Саду“ 2 (14) априла 1879 у корист свога фонда приредила

(Свршетак.)

По 1 фор. 50 нов. г. Јован Кода. **По 1 фор.** г. г. Цвибах и Крон, Др. Шосбергер, Карл Левингер и син, Карл Хакулих, Стефан Крецер, Ст. Грубер, Б. Шлангер, С. Келлер адв. Ј. Рехницер, Браћа Барако, Петар Матић, Коста Раић, Лука Јоцић, Марија Трандафил, А. Пајевић, Гаврa Полит, Јелена Чавић, Марко Поповић, Др. Ј. Груић, Гаврa Плавшић, П. Сајдлинг, Ст. Гавриловић, Ђока М. Поповић, В. Г., Гђца А. Кода, Миша Димитријевић, В. Цвибах, Ј. Цуберт, Р. Фишер, Фридрих Алтвирт млађи, М. Ледерер, Антон Киш, Гђца Филеши, Рохоњу Ђула, Ђ. Вуковић, С. Дурум, П. Миросављевић, В. Б. Милан ђомпарић, П. Попадић, Т. Мијатовић, Јоца ђорђевић, Т. Јерковић, Михајловић, Ђура Стојковић, Младен Поповић, Др. Натошевић, Гђца Монашевић, Перса Бојшић. Катарина Атанацковић, Ђ. К. Јовановић, Гђа Крагујевић, Ананија Дера, П. Новић, Ј. Гајгер, Ј. В. Р., Рабштерн, Еленора Рипл. Пиуковић. Јулиана Будимир, Др. Станојевић, Арон Поповић, Јован Бипарић, Петар Јовичић, Аркадије Варађанин. Љубиша Михајловић, Тоша Мартошшки, Миша Ковачевић, Херман Мессер, Мар. Јовановић, С. Стојковић, П. Дамјановић, М. Поповић трг. пом. П. Н Ђура Стаић, Др. Павловић. Н. Димитријевић, Карл Вајгл, Жегарац, С. Лукачек, Ј. Тешић, Горјуп, Ленка Михаиловић, Мита Савић, Милан ђемраков трг. спом. Н. Н. српски официр, Лаза Јеренић, Лаза Вуков, Ернест Слезак, Аугуст Циглер, А. Ј. Гавриловић, Дим Јосић. **По 50 нов.** г. г. А. Ивковић, Рада Петковић, П. Н., Јов. Ф. Костић, Јован Стефановић, Моч. Јанош, Лаза Коцић, Ст. Керчевић, Живко Новаковић, Коста Матић, Софија Михајловић, Јулка Радосављевић, Сава Петровић, Марко П. Шилић, Маца Вуковић, ђорђе Ћирић, Курајанковићка, А Вуковић, Јован Јовановић, Јелена Косировић, Петар Поповић, Марија Поповић. **По 40 нов.** г. А. Кацдеморд.

Из Карловаца. По 25 фор. Његова Светост господин Прокопије Ивачковић патријарх српски, **по 10 фор.** Високопреосвећени господин Арсеније Стојковић владика будимски, **по 5 фор.** г. К. Станковић, **по 3 фор.** г. Ненадовић, **по 2 фор.** г. А. Деспотовић, Пахомије Купусаровић, Кречаревић, **по 1 фор.** г. ђорђе Божић, К. Павловић, Љубомир Купусаровић, В. Ш., Т. Јовановић, Барусковић, П. К. Драгутин Хес.

Из Каменице. По 2 фор. г. Јован Маринди, Јован Белановић, ђорђе Матић.

Из Футога. По 3 фор. г. Д. Стефановић и син, **по 2 фор.** Живко Косанић, Јован Пантелић, **по 1 фор.** Лаза Јовановић свештеник, С. Турковић, К. Кеслбауер, **по 50 нов.** Јозеф Михаиловић.

Из Сентомаша. По 5 фор. г. Гедеон Дунђерски, **по 2 фор. 60 нов.** Илија Јанковић, **по 2 фор.** г. Вељко Загорица, Мита Алексијевић, Тоша Георгијевић, Лазар Мијатовић брата, Ј. Ш. Д., **по 1 фор.** г. Сава Кајански, Мита Гложански, Исидор Везилић, Сима Алексијевић, Пера Дунђерски, Ед. Фридман, Новак Голубски, Милан Јоцић, Евице пл. Николић, **по 50 нов.** г. Ст. Роган, Адам Николић, Лазар Стоић, Адам Живковић, Исидор М. Николић, Милутин Везилић, Јов. пл. Николић, Стеван Алексијевић.

Из Чуруга. По 1 фор. 20 нов. г. Ст. Никосић, **по 1 фор.** г. Васа Гавриловић сироче, Др. М. Лакић, Пахер Бела, Хаваш, Ахил Дука Инцинир, Ессентар, Јосиф Михајловић, П. А. Алексијевић, Сабадка Игнац, **по 80 нов.** г. Матија Попић, **по 50 нов.** Јоца Андреовић, Јулиана Гавриловић, М. Ј. Вајс, Коста Вуичић, Марија Тапавица, **по 40 нов.** Хани Штајн, Емилије Келнер, Розалија Вајс, Д. Аугуст, Мар. Касић, **по 30 нов.** г. Јул. Ледерер, Никола Жаленић, Гаврa Вучерић, С. Вучерић ђока Томић, **по 20 нов.** г. Магаши, Леополдине Фриц, Терезе Фриц, Сава Поповић, Вукица Ђурковић, Јосиф Ледерер, Перић ц. кр. обрлајтнант у миру, Хајнрих Нет, Бранко Јанковић, Јован Весић, ђорђе Николић, Франц Сикић, Н. Н. Пахер Винце, Н. Н.

Из Петроварадина. По 1 фор. г. Адам Везић грађански учитељ.

Не Беочина. По 2 фор. г. Митрофан Павловић намесник манастира Беочина.

Из Винковаца. По 1 фор. Госпођица Софија Урица.

Из Беча. По 2 фор. г. Јулиус Гецн.

Из Пеште. По 2 фор. г. Герсон Шпицер, **по 1 фор.** Вајсман.

Свима поштованим прилагачима изјављује своју најтоплију благонарност.

ОДБОР.
Болничке задруге трговачке омладине
у Новоме Саду.

ОБЈАВА ЗА ЗУБОБОЛНЕ.

Целокупне жвакалице, као и поједине зубе, умеће без бола и врло јефтино по најновијој америчкој методи. Даље извршава сваковрстне операције.

Ординује сваки дан од 9 сати у јутру до 6 сати по подне у гостиони „царице Јелисавете“ бр. 22.

С поштовањем
Др. В. Дик,
зубни лекар.

РЕД ПЛОВ. ПАРОБРОДСКЕ

од 3 маја 1879 до даље наредбе.

Од **Новог Сада** у **ЗЕМУН** сваки дан у ½ 5 сата после подне, осим четвртка.

Од **Новог Сада** у **ОРШАВУ**: понедељником, средом и суботом у ½ 5 сата после подне.

Од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ**: средом и суботом у ½ 5 сата после подне.

Од **Новог Сада** у **БУДИМ-ПЕШТУ**: сваки дин око ½ 11 сата пре подне осим недеље.

Нови Сад 3 маја 1879. **АГЕНЦИЈА.**

ОГЛАСИ.

НАТЕЧАЈ.

Усљед закључка варошког савета од 23. маја 1879. има се код ововарошког магистрата место бележника са годишњом платом од 600 фор. без стана или станарине попунити.

Ово намештење трајаће једну годину дана провизорно и тада ће по изтеку тог времена зависити од способности компетената дефинитивно наименовање.

Натецатељи који ово место задобити желе и који српско-хрватском и немачком језику а поглавито и у вођењу не само административне него и војачке струке подпуно вешти бити морају имаду своје прописаним документима обложене молбе до 20. јуна 1879. код овог магистрата поднети.

Од вар. магистрата у Карловци 24. маја 1879.

2—3 Градоначелник
Ристић.

Сдружене творнице
од овостраног и иноземног
МАНУФАКТУРНОГ ЕСПАНА

препоручују за приближујући се сезону своје богато стоваришће пролетњи и летњи штофова за хаљине и то метар по 35 кр., 52 кр. и више, даље најфинији саксонски **Cachemire** и **Ternos**, црно и у бојама од 52 кр., 85 кр., ф. 1.—, 1.20, 1.40, 1.80 до ф. 3.—

Велики избор црни кашмирски огртача, глатки и везени са тешким свиленим фрицлама од ф. 2.50 до 10.

Богато стоваришће бојадисани и црни фањски-модни и сомотски пантљика, чипака и т. д.

Творничко стоваришће креветни застирача столњака

1 гарнитура од рипса, састојећа се из 2 креветна застирача и 1 столњака, у свим могућим бојама по ф. 9.50, 12.—, 16.—, 20.—, тако исто у двобојном дамасту 1 гарнитура по ф. 9.50 и 12.—.

Осим тога велико стоваришће изврстног преденога платна и креаса, креветни хаљина, оксфорда, кретона, цица за намештаје, столњака од дамаста, салвета, пешкира, градла, врло јефтином ценом.

Творничко стоваришће фини франц. мидера у највећем избору комад по 70 кр., ф. 1.—, 1.50, 1.80, 2.—, 2 50, 3 и скупље.

Пролетњи сунцобрана и En tout cas од добре свиле, постављени и без поставе, по најновијем укусу од ф. 2.—, 2.50, 3.— до 8.—.

Велико стоваришће рубља за женске свакога кроја, спаваћи хаљина, јутрењи хаљина од кретона и оксфорда по творничкој цени.

Опширне ценовнике и мустре од штофова и пантљика забадава и франковано. — Наручбине поштанским поузећем. 12—14

скраћена адреса
Carl Heim, Wien I. Schulerstrasse 3.

СРПСКА НАРОДНА ЗАДР. ШТАМПАРИЈА
У НОВОМЕ САДУ

удешена и снабдевена сваким штампарским материјалом, израђује свеколике штампарске послове брзо и јефтино,
препоручује се

сл. политичним и црквеним ОПШТИНАМА

са својом јефтином и угледном израдом општинских тискарија сваке врсте.

Нашим сл. црквеним општинама

препоручујемо

ЦРКВЕНЕ МАТРИКУЛЕ

штампане на прописаној хартији правој кончаној „DYOS-GYÖRI“ **у великом формату 46—59 сантим.**

Уз ово се примећује да је само оно права хартија ових матрикула која има поменуту величину и која има слепа слова (Wasserdruck) са именом ове хартије „Dyos Györi.“

Цена је књизи од 25 табака 1 фор. 25 новч.

Нашим г. г. трговцима препоручујемо јефтину израду
РАЧУНА И ЦЕНОВНИКА,
вел. коверте са фирмом штампамо 1000 ком. по 3 ф. до 3 ф. 50 н.

ВИЗИТКАРТЕ

сваке врсте и у разној величини 100 ком. ф. 1 —, 1.20 н. до 1.50 н.

„Српска народна задружна штампарија“
у Новоме Саду.

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију. Српска народна задружна штампарија.